Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (viides jaosto)

23 päivänä marraskuuta 2023 *

Ennakkoratkaisupyyntö – Teollis- ja tekijänoikeudet – Direktiivi 2014/26/EU – Tekijänoikeuden ja lähioikeuksien kollektiivinen hallinnointi – Yhteishallinnointiorganisaatio – Direktiivi 2004/48/EY – Teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamiseksi tarvittavat toimenpiteet, menettelyt ja oikeussuojakeinot – 4 artikla – Henkilöt, joilla on oikeus pyytää direktiivissä 2004/48/EY tarkoitettujen toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen soveltamista – Yhteishallinnointiorganisaatio, joka on saanut hyväksynnän myöntää laajennettuja kollektiivisia käyttölupia – Asiavaltuus teollis- ja tekijänoikeuksien puolustamiseen

Asiassa C-201/22,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka korkein oikeus (Suomi) on esittänyt 15.3.2022 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 15.3.2022, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Kopiosto r.y.

vastaan

Telia Finland Oyj,

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (viides jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja E. Regan sekä tuomarit Z. Csehi, M. Ilešič (esittelevä tuomari), I. Jarukaitis ja D. Gratsias,

julkisasiamies: M. Szpunar,

kirjaaja: A. Calot Escobar,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– Kopiosto r.y., edustajinaan S. Lapiolahti ja B. Rapinoja, asianajajat,

– Telia Finland Oyj, edustajanaan M. Manner, asianajaja,

– Suomen hallitus, asiamiehenään M. Pere,

* Oikeudenkäyntikieli: suomi.

– Puolan hallitus, asiamiehenään B. Majczyna,

– Euroopan komissio, asiamiehinään S. L. Kalėda, J. Samnadda ja I. Söderlund,

kuultuaan julkisasiamiehen 11.5.2023 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamisesta 29.4.2004 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2004/48/EY (EUVL 2004, L 157, s. 45) 4 artiklan c alakohdan sekä Euroopan unionin perusoikeuskirjan (jäljempänä perusoikeuskirja) 17 ja 47 artiklan tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty oikeudenkäynnissä, jossa asianosaisina ovat Kopiosto r.y. ja Telia Finland Oyj (jäljempänä Telia) ja jossa on kyse televisiolähetysten edelleen lähettämisestä, jolla Telian on väitetty loukanneen Kopioston edustamien tekijöiden tekijänoikeuksia.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

Direktiivi 2004/48

3 Direktiivin 2004/48 johdanto-osan 3, 10 ja 18 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”(3) Teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamiseen tähtäävien keinojen puuttuminen – – ehkäisee innovointia ja luovaa toimintaa ja vähentää investointeja. Sen vuoksi on tärkeätä varmistaa, että teollis- ja tekijänoikeuksia koskevaa aineellista oikeutta, joka nykyisin kuuluu suurelta osin yhteisön säännöstön piiriin, sovelletaan tehokkaasti [Euroopan] yhteisössä. Keinoilla varmistaa teollis- ja tekijänoikeuksien noudattaminen on tältä osin keskeinen merkitys sisämarkkinoiden toimivuudelle.

– –

(10) Tämän direktiivin tavoitteena on lähentää lainsäädäntöjä, jotta voidaan varmistaa teollis- ja tekijänoikeuksien suojan korkea, yhdenvertainen ja yhdenmukainen taso sisämarkkinoilla.

– –

(18) Henkilöiden, joilla on oikeus pyytää [tässä direktiivissä tarkoitettujen] toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen soveltamista, ei tarvitse välttämättä olla oikeudenhaltijoita, vaan ne voivat olla myös tahoja, joilla on asiassa välittömiä etuja ja oikeudellinen asema, jos sovellettava lainsäädäntö sen sallii ja mainitun lainsäädännön mukaisesti, ja joihin voidaan lukea myös ammattialan järjestöt, jotka hallinnoivat näitä oikeuksia tai puolustavat niitä yhteisiä ja yksittäisiä etuja, jotka ovat niiden vastuulla.”

4 Direktiivin I luvussa, jonka otsikko on ”Kohde ja soveltamisala”, on muun muassa direktiivin 1 artikla, jonka otsikko on ”Kohde” ja jossa säädetään seuraavaa:

”Tämä direktiivi koskee teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamiseksi tarvittavia toimenpiteitä, menettelyjä ja oikeussuojakeinoja. Tässä direktiivissä käsite teollis- ja tekijänoikeudet käsittää myös teollisoikeudet.”

5 Sen 2 artiklan, jonka otsikko on ”Soveltamisala”, 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Tässä direktiivissä säädettyjä toimenpiteitä, menettelyjä ja oikeussuojakeinoja sovelletaan 3 artiklan mukaisesti kaikkiin yhteisön lainsäädännössä ja/tai kyseisen jäsenvaltion lainsäädännössä säädettyjen teollis- ja tekijänoikeuksien loukkauksiin, sanotun kuitenkaan rajoittamatta yhteisön tai jäsenvaltioiden lainsäädännössä säädettyjen tai säädettävien keinojen käyttämistä, sikäli kuin mainitut keinot ovat edullisempia oikeudenhaltijoille.”

6 Direktiivin 2004/48 II luvun, jossa on sen 3–15 artikla, otsikko on ”Toimenpiteet, menettelyt ja oikeussuojakeinot”.

7 Sen 3 artiklassa, jonka otsikko on ”Yleinen velvoite”, säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltioiden on säädettävä tarvittavat toimenpiteet, menettelyt ja oikeussuojakeinot tässä direktiivissä tarkoitettujen teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamiseksi. Näiden toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen on oltava oikeudenmukaisia ja tasapuolisia, ne eivät saa olla liian monimutkaisia tai kalliita eivätkä ne saa sisältää kohtuuttomia määräaikoja tai johtaa aiheettomiin viivytyksiin.

2. Näiden toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen on myös oltava tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia, ja niitä on sovellettava siten, että vältetään luomasta esteitä lailliselle kaupankäynnille ja säädetään takeista niiden väärinkäytön estämiseksi.”

8 Sen 4 artiklassa, jonka otsikko on ”Henkilöt, joilla on oikeus pyytää toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen soveltamista”, säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on myönnettävä oikeus pyytää tässä luvussa tarkoitettujen toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen soveltamista:

a) sovellettavan lainsäädännön mukaisesti teollis- ja tekijänoikeuksien haltijoille;

b) kaikille muille henkilöille, joilla on oikeus käyttää näitä oikeuksia – – jos sovellettava lainsäädäntö sen sallii ja mainitun lainsäädännön mukaisesti;

c) teollis- ja tekijänoikeuksia kollektiivisesti hallinnoiville elimille, joilla on säännönmukaisesti tunnustettu oikeus edustaa teollis- ja tekijänoikeuksien haltijoita, jos sovellettava lainsäädäntö sen sallii ja mainitun lainsäädännön mukaisesti;

d) alan edunvalvonnasta vastaaville elimille, joilla on säännönmukaisesti tunnustettu oikeus edustaa teollis- ja tekijänoikeuksien haltijoita, jos sovellettava lainsäädäntö sen sallii ja mainitun lainsäädännön mukaisesti.”

Direktiivi 2014/26/EU

9 Tekijänoikeuden ja lähioikeuksien kollektiivisesta hallinnoinnista sekä usean valtion alueen kattavasta musiikkiteosten oikeuksien lisensioinnista verkkokäyttöä varten sisämarkkinoilla 26.2.2014 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2014/26/EU (EUVL 2014, L 84, s. 72) johdanto-osan 8, 9, 12 ja 49 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”(8) Tämän direktiivin tavoitteena on sovittaa yhteen kansalliset säännöt, jotka koskevat yhteishallinnointiorganisaatioiden harjoittaman tekijänoikeuden ja lähioikeuksien hallinnointitoiminnan aloittamista, niiden hallintoon sovellettavia sääntöjä ja niiden valvontakehystä, – –”

(9) Tämän direktiivin tavoitteena on vahvistaa yhteishallinnointiorganisaatioille vaatimuksia hallinnon, varainhoidon, avoimuuden ja raportoinnin korkean tason varmistamiseksi. – –

– –

(12) Vaikka tätä direktiiviä sovelletaan kaikkiin yhteishallinnointiorganisaatioihin, – – se ei vaikuta oikeuksien hallinnointijärjestelyihin jäsenvaltioissa, kuten erillinen hallinnointi, edustavan yhteishallinnointiorganisaation ja käyttäjän välisen sopimuksen laajennettu vaikutus eli laajennettu kollektiivinen lisensiointi, pakollinen kollektiivinen hallinnointi, edustusta koskevat oikeudelliset olettamat ja oikeuksien siirtäminen yhteishallinnointiorganisaatioille.

– –

(49) – – On myös aiheellista edellyttää, että jäsenvaltioilla on riippumattomat, puolueettomat ja tehokkaat riitojenratkaisumenettelyt, joista vastaavat teollis- ja tekijänoikeuksia koskevaan lainsäädäntöön erikoistuneet elimet, tai tuomioistuimet, joiden avulla voidaan ratkaista yhteishallinnointiorganisaatioiden ja käyttäjien väliset voimassa oleviin tai ehdotettuihin lisensiointiehtoihin liittyvät tai sopimusrikkomusta koskevat kaupalliset kiistat.”

10 Direktiivin 3 artiklan, jonka otsikko on ”Määritelmät”, a alakohdassa säädetään seuraavaa:

”Tässä direktiivissä tarkoitetaan

a) ’yhteishallinnointiorganisaatiolla’ organisaatiota, joka on lakisääteisesti taikka siirron, lisenssin tai jonkin muun sopimusjärjestelyn nojalla valtuutettu ainoana tai pääasiallisena tarkoituksenaan hallinnoimaan tekijänoikeutta tai tekijänoikeuden lähioikeuksia useamman kuin yhden oikeudenhaltijan puolesta näiden oikeudenhaltijoiden yhteisen edun mukaisesti ja joka täyttää yhden tai molemmat seuraavista kriteereistä:
   i) se on jäsentensä omistuksessa tai määräysvallassa;
   ii) se on voittoa tavoittelematon organisaatio”.

11 Direktiivin 35 artiklassa, jonka otsikko on ”Riitojen ratkaisu”, säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että yhteishallinnointiorganisaatioiden ja käyttäjien väliset erityisesti voimassa oleviin ja ehdotettuihin lisensiointiehtoihin tai sopimusrikkomuksiin liittyvät riidat voidaan saattaa tuomioistuimen tai soveltuvissa tapauksissa muun riippumattoman ja

puolueettoman teollis- ja tekijänoikeuksia koskevaan lainsäädäntöön erikoistuneen riitojenratkaisuelimen ratkaistaviksi.

2. Edellä olevat 33 ja 34 artikla sekä tämän artiklan 1 kohta eivät vaikuta osapuolten oikeuteen vaatia ja puolustaa oikeuksiaan tuomioistuinteitse.”

Suomen oikeus

12 Tekijänoikeuslain (404/1961), joka annettiin 8.7.1961, sellaisena kuin se on muutettuna 22.5.2015 annetulla lailla tekijänoikeuslain muuttamisesta (607/2015), 26 §:n, jonka otsikko on ”Sopimuslisenssi”, 1 momentissa säädetään, että sopimuslisenssiä koskevia tämän lain säännöksiä sovelletaan sopimukseen, joka on tehty tietyn alan tekijöiden teosten käyttämisestä käyttäjän ja opetus- ja kulttuuriministeriön hyväksymän, lukuisia tämän alan Suomessa käytettyjen teosten tekijöitä edustavan järjestön välillä. Hyväksyttyä järjestöä pidetään tämän sopimuksen osalta oikeutettuna edustamaan muitakin saman alan teosten tekijöitä. Mainitulla sopimuksella sopimuslisenssin saanut voi luvan mukaisin ehdoin käyttää kaikkia tämän alan tekijöiden teoksia.

13 Tekijänoikeuslain 26 §:n 4 momentin mukaan mitä 1 momentissa tarkoitettu järjestö määrää teoksen kappaleiden valmistamisesta taikka teoksen välittämisestä tai lähettämisestä suoritettavien korvausten jakamisesta järjestön suoraan edustamille tekijöille tai käyttämisestä tekijöiden yhteisiin tarkoituksiin, sovelletaan myös muihin 1 momentissa tarkoitettuihin saman alan tekijöihin, joita järjestö ei suoraan edusta.

14 Tämän lain 25 h §:n, jonka otsikko on ”Radio- ja televisiolähetysten edelleen lähettäminen”, 1 momentissa säädetään, että radio- tai televisiolähetykseen sisältyvän teoksen saa lähetystä muuttamatta sopimuslisenssin nojalla, siten kuin 26 §:ssä säädetään, lähettää edelleen yleisön vastaanotettavaksi samanaikaisesti alkuperäisen lähetyksen kanssa.

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

15 Kopiosto on direktiivin 2014/26 3 artiklan a alakohdassa tarkoitettu yhteishallinnointiorganisaatio, joka hallinnoi ja myöntää käyttölupia lukuisten tekijöiden puolesta näiden sille antamien valtuutusten perusteella. Suomen opetus- ja kulttuuriministeriö on myös hyväksynyt Kopioston tekijänoikeuslain 26 §:ssä tarkoitettuna sopimuslisenssijärjestönä sopimaan teosten käyttäjien kanssa muun ohella lain 25 h §:n 1 momentissa tarkoitetusta radio- tai televisiolähetykseen sisältyvän teoksen edelleen lähettämisestä.

16 Telialla on kaapelitelevisioverkko, jossa siirretään kotimaisten vapaasti vastaanotettavien televisiokanavien lähetyssignaalia yleisön vastaanotettavaksi.

17 Kopiosto nosti 24.1.2018 kanteen markkinaoikeudessa vaatien vahvistettavaksi, että Telia oli tekijänoikeuslain 25 h §:ssä tarkoitetulla tavalla lähettänyt edelleen televisiolähetyksiä ja että tällä ilman Kopioston etukäteen antamaa lupaa tapahtuneella edelleen lähettämisellä oli loukattu sellaisten tekijöiden oikeuksia, joita Kopiosto edustaa ensisijaisesti sopimuslisenssijärjestönä ja toissijaisesti tekijänoikeuden haltijoiden sille antamien valtuutusten perusteella.

18 Telia on kiistänyt Kopioston asiavaltuuden ajaa tekijöiden oikeuksien loukkaukseen perustuvaa kannetta.

19 Markkinaoikeus jätti 18.6.2019 antamassaan välituomiossa Kopioston tekijänoikeusloukkauksiin perustuvat vaatimukset tutkimatta, koska tällä ei ollut oikeutta omissa nimissään ajaa loukkauskannetta sellaisten oikeudenhaltijoiden puolesta, joita se sopimuslisenssijärjestönä edustaa tekijänoikeuslain 26 §:ssä säädetyissä tilanteissa. Markkinaoikeus katsoi, ettei Kopiostolla ollut asiavaltuutta loukkauskanteen ajamiseen myöskään niiden oikeudenhaltijoiden osalta, jotka ovat antaneet Kopiostolle oikeuksiensa hallinnointi- ja oikeudenkäyntivaltuutuksen.

20 Kopiosto on valittanut tästä tuomiosta korkeimpaan oikeuteen, joka on pyytänyt ennakkoratkaisua, ja vedonnut ensisijaisesti siihen, että sopimuslisenssijärjestöasemansa johdosta sillä on, kuten direktiivin 2004/48 4 artiklan c alakohdassa edellytetään, välitön intressi puuttua sen edustamien tekijöiden teosten oikeudettomaan käyttöön, ja toissijaisesti siihen, että sillä on oikeus esittää vaatimuksia ainakin niiden tekijöiden teosten luvattoman käytön perusteella, joiden tekijänoikeuksia se hallinnoi näiden antamien hallinnointi- ja oikeudenkäyntivaltuutusten nojalla.

21 Telia on ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa esittänyt, että Kopiostolle on sopimuslisenssijärjestönä annettu oikeus myöntää käyttölupia televisiolähetysten edelleen lähettämiseen ja periä siihen liittyviä korvauksia. Sen sijaan vain alkuperäinen asianomaisen tekijänoikeuden haltija tai se, jolle kyseinen tekijänoikeus on siirretty, voi Telian mukaan nostaa tekijänoikeuden loukkauskanteen.

22 Korkein oikeus katsoo, että koska kansallisessa oikeudessa ei ole tätä koskevaa säännöstä, pääasian ratkaisu edellyttää vastausta kysymykseen siitä, millä edellytyksin direktiivin 2014/26 3 artiklan a alakohdassa tarkoitetulla yhteishallinnointiorganisaatiolla voidaan katsoa olevan oikeus pyytää direktiivin 2004/48 II luvussa tarkoitettujen toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen soveltamista. Korkein oikeus pohtii erityisesti sitä, voidaanko direktiivin 2004/48 4 artiklan c alakohdan mukaan tämän osalta pitää riittävänä sitä, että sopimuslisenssijärjestöllä on kansallisen lainsäädännön mukaan yleinen kelpoisuus esiintyä asianosaisena oikeudenkäynnissä sekä oikeus neuvotella ja myöntää tällaisia lisenssejä televisiolähetysten edelleen lähettämiseen kaikkien kysymyksessä olevan alan oikeudenhaltijoiden nimissä vai onko tällaisen asiavaltuuden edellytyksenä se, että sopimuslisenssijärjestöllä on kansallisen oikeuden mukaan nimenomaisesti oikeus ajaa omissa nimissään kysymyksessä olevien oikeuksien loukkaukseen perustuvaa kannetta.

23 Tämän osalta ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa aluksi, että 7.8.2018 annetussa tuomiossa SNB-REACT (C-521/17, EU:C:2018:639) unionin tuomioistuin on asettanut tämän oikeuden edellytykseksi sen, että teollis- ja tekijänoikeuksia kollektiivisesti edustavalla järjestöllä katsotaan kansallisessa lainsäädännössä olevan välitön intressi näiden oikeuksien puolustamiseen ja että sillä on kansallisen lainsäädännön mukaan kelpoisuus esiintyä asianosaisena tässä tarkoituksessa, täsmentämättä kuitenkaan sitä, tarkoitetaanko tällä jälkimmäisellä edellytyksellä tällaisen organisaation yleistä kelpoisuutta toimia tuomioistuimessa asianosaisena vai vaaditaanko, että kansallisessa laissa on nimenomaisesti säädetty tai että kansallisessa oikeudessa muutoin sallitaan se, että sopimuslisenssijärjestö voi ajaa tekijänoikeuden loukkaukseen perustuvaa kannetta.

24 Tämän jälkeen ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, ettei edellä mainitun tuomion 34 ja 35 kohdasta käy selvästi ilmi, onko direktiivin 2004/48 4 artiklan c alakohtaa tulkittava siten, että sillä on tarkoitettu yhdenmukaistettavaksi se, mitä järjestön välittömällä edulla edustamiensa oikeudenhaltijoiden oikeuksien puolustamiseen tarkoitetaan, vai jääkö välittömän intressin sisältö määritettäväksi kansallisen oikeuden perusteella. Direktiivin 2004/48 4 artiklan c alakohdan perusteella, kun sitä luetaan yhdessä kyseisen direktiivin johdanto-osan 18 perustelukappaleen

kanssa, ei korkeimman oikeuden mukaan ole myöskään selvää, onko tekijänoikeuksia kollektiivisesti hallinnoivalla järjestöllä välitöntä etua teollis- ja tekijänoikeuksien puolustamisessa pelkästään sillä perusteella, että sillä on yhtäältä sopimuslisenssin tai toisaalta oikeudenhaltijoiden antamien hallinnointivaltuutusten perusteella oikeus myöntää käyttöoikeuksia teoksiin ja kerätä käyttöoikeuksien haltijoita edustaen niistä maksettavat korvaukset tilitettäväksi oikeudenhaltijoille.

25 Lopuksi ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tuo esiin epävarmuutensa erityisesti sen osalta, miten, kun kyse on sopimuslisenssijärjestön asemaan perustuvasta asiavaltuudesta, on tulkittava direktiivin 2004/48 4 artiklan c alakohtaa ottaen huomioon yhtäältä perusoikeuskirjan 17 artiklassa vahvistettu omistusoikeuden suoja ja toisaalta perusoikeuskirjan 47 artiklassa vahvistettu oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin. Korkein oikeus toteaa tässä yhteydessä, että mikäli sopimuslisenssijärjestöllä katsottaisiin olevan oikeus ajaa omissa nimissään tekijänoikeuden loukkaamista koskevaa kannetta, voitaisiin tämän katsoa rajoittavan tekijänoikeuden haltijan oikeutta käyttää oikeussuojakeinoa itse. Tällaisessa tilanteessa olisi määritettävä, onko sitä, että tällaiselle järjestölle myönnettäisiin asiavaltuus sellaisten tekijöiden oikeuksien loukkaamistilanteissa, jotka eivät ole luovuttaneet yksinoikeuttaan, pidettävä suhteettomana puuttumisena heidän tekijänoikeuttaan koskevaan määräämisoikeuteensa. Korkein oikeus esittää kuitenkin, että tällaista puuttumista voitaisiin kuitenkin pitää perusteltuna muun muassa siltä kannalta, että yhteishallinnointiorganisaatiot voisivat puuttua loukkaavaan toimintaan tekijänoikeuden haltijaa tehokkaammin.

26 Korkein oikeus on näin ollen päättänyt lykätä asian ratkaisua ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko teollis- ja tekijänoikeuksia kollektiivisesti hallinnoivien sopimuslisenssijärjestöjen osalta [direktiivin 2004/48] 4 artiklan c alakohtaan perustuvan asiavaltuuden edellytyksenä olevalla kelpoisuudella esiintyä asianosaisena näiden oikeuksien puolustamiseksi tarkoitettu yksinomaan kansallisessa laissa säädettyä yleistä kelpoisuutta esiintyä tuomioistuimessa asianosaisena riita-asioissa vai edellytetäänkö siinä nimenomaisesti kansallisessa laissa hyväksyttyä oikeutta ajaa kannetta omissa nimissään kyseisten oikeuksien puolustamiseksi?

2) Onko [direktiivin 2004/48] 4 artiklan c alakohtaan perustuvassa tulkinnassa ilmaisua ’välitön etu edustamiensa oikeudenhaltijoiden tekijänoikeuksien puolustamiseen’ tulkittava yhdenmukaisesti kaikissa jäsenvaltioissa silloin, kun on kysymys [direktiivin 2014/26] 3 artiklan a alakohdassa tarkoitetun yhteishallinnointijärjestön oikeudesta ajaa tekijänoikeuden loukkauskannetta omissa nimissään tilanteessa, jossa:
   a) kysymys on teosten sellaisesta käytöstä, jonka osalta järjestöllä on tekijänoikeuslaissa tarkoitettuna sopimuslisenssijärjestönä oikeus myöntää laajennettuja kollektiivisia käyttölupia, joiden perusteella käyttöluvan saanut voi käyttää myös sellaisten tämän alan tekijöiden teoksia, jotka eivät ole valtuuttaneet järjestöä hallinnoimaan oikeuksiaan;
   b) kysymys on teosten sellaisesta käytöstä, jonka osalta tekijät ovat sopimuksin tai valtakirjoilla antaneet järjestölle oikeuksien hallinnointia koskevan valtuutuksen, jolla tekijänoikeuksia ei ole siirretty järjestölle?

3) Mikäli järjestöllä katsotaan olevan välitön intressi ja asiavaltuutus sopimuslisenssijärjestönä ajaa kannetta omissa nimissään, mikä merkitys asiavaltuutta arvioitaessa mahdollisesti on [perusoikeuskirjan] 17 ja 47 artiklan valossa sillä, että järjestö edustaa sopimuslisenssijärjestönä myös sellaisia tekijöitä, jotka eivät ole valtuuttaneet järjestöä hallinnoimaan oikeuksiaan ja ettei järjestön oikeudesta ajaa kannetta näiden tekijöiden oikeuksien puolustamiseksi ole säädetty laissa?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Ensimmäinen kysymys

27 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen ensimmäinen kysymys koskee asiallisesti sitä, onko direktiivin 2004/48 4 artiklan c alakohtaa tulkittava siten, että sen edellytyksenä, että teollis- ja tekijänoikeuksia kollektiivisesti hallinnoiville elimille myönnetään oikeus pyytää omissa nimissään direktiivin II luvussa tarkoitettujen toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen soveltamista, on – sen lisäksi, että kyseessä olevien oikeuksien puolustamiseen on oltava välitön intressi – pelkästään tällaisten elinten kelpoisuus esiintyä asianosaisena tuomioistuimessa, vai edellytetäänkö myöntämiseltä sitä, että sovellettavassa lainsäädännössä säädetään nimenomaisesti tällaisten elinten asiavaltuudesta teollis- ja tekijänoikeuksien puolustamiseen.

28 Tässä yhteydessä on muistettava unionin tuomioistuimen todenneen, että direktiivin 2004/48 johdanto-osan 18 perustelukappaleesta, jonka valossa direktiivin 4 artiklaa on tulkittava, ilmenee, että Euroopan unionin lainsäätäjä on halunnut, että oikeus pyytää direktiivin II luvussa säädettyjen toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen soveltamista myönnetään teollis- ja tekijänoikeuksien haltijoiden lisäksi henkilöille, joilla on välittömiä etuja näiden oikeuksien puolustamisessa ja oikeus esiintyä tuomioistuimessa asianosaisena, jos sovellettava lainsäädäntö sen sallii ja mainitun lainsäädännön mukaisesti (tuomio 7.8.2018, SNB-REACT, C-521/17, EU:C:2018:639, 33 kohta).

29 Nämä henkilöt on lueteltu direktiivin 4 artiklan b–d alakohdassa. Teollis- ja tekijänoikeuksien yhteishallinnointiorganisaatioista säädetään tämän artiklan c alakohdassa, jonka mukaan jäsenvaltioiden on myönnettävä teollis- ja tekijänoikeuksia kollektiivisesti hallinnoiville elimille, joilla on säännönmukaisesti tunnustettu oikeus edustaa oikeuksien haltijoita, oikeus pyytää direktiivin II luvussa tarkoitettujen toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen soveltamista, jos sovellettava lainsäädäntö sen sallii ja mainitun lainsäädännön mukaisesti.

30 Unionin tuomioistuin on katsonut, että direktiivin 2004/48 4 artiklan c alakohtaa on tulkittava siten, että jäsenvaltioilla on velvollisuus myöntää tavaramerkinhaltijoita kollektiivisesti edustavalle järjestölle oikeus pyytää tavaramerkinhaltijoiden oikeuksien suojaamiseksi niiden loukkaamiselta omissa nimissään direktiivissä säädettyjen oikeussuojakeinojen soveltamista ja nostaa omissa nimissään tuomioistuimessa kanne tavaramerkinhaltijoiden oikeuksien panemiseksi täytäntöön, edellyttäen että tällaisella järjestöllä katsotaan kansallisen lainsäädännön mukaan olevan välitön intressi näiden oikeuksien puolustamiseen ja että sillä on kansallisen lainsäädännön mukaan kelpoisuus esiintyä tuomioistuimessa asianosaisena tässä tarkoituksessa (ks. vastaavasti tuomio 7.8.2018, SNB-REACT, C-521/17, EU:C:2018:639, 39 kohta).

31 Tästä seuraa, että teollis- ja tekijänoikeuksia kollektiivisesti hallinnoivan elimen oikeus pyytää omissa nimissään direktiivin 2004/48 II luvussa tarkoitettujen toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen soveltamista edellyttää sitä, että sovellettavassa lainsäädännössä kyseisellä elimellä katsotaan olevan välitön intressi näiden oikeuksien puolustamiseen ja että sillä on kansallisen lainsäädännön mukaan kelpoisuus ajaa kannetta tässä tarkoituksessa.

32 Näin ollen on siis niin, että vaikka teollis- ja tekijänoikeuksia kollektiivisesti hallinnoivalla elimellä on välttämättä oltava kelpoisuus esiintyä asianosaisena tuomioistuimessa, jotta sille voitaisiin myöntää oikeus pyytää omissa nimissään tässä direktiivissä tarkoitettujen toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen soveltamista, tämä kelpoisuus ei kuitenkaan yksin tähän riitä.

33 Lisäksi on niin, että koska kelpoisuus esiintyä asianosaisena tuomioistuimessa on oikeushenkilöllisyyteen, joka yhteishallinnointiorganisaatioilla lähtökohtaisesti on, liittyvä tavanomainen ominaisuus, muunlainen tulkinta veisi 7.8.2018 annetun tuomion SNB-REACT (C-521/17, EU:C:2018:639) 39 kohdassa muotoillulta toiselta edellytykseltä sen tehokkaan vaikutuksen.

34 Mitä tämän jälkeen tulee kysymykseen siitä, onko sen edellytyksenä, että teollis- ja tekijänoikeuksia kollektiivisesti hallinnoivalle elimelle myönnetään oikeus pyytää omissa nimissään direktiivissä 2004/48 tarkoitettujen toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen soveltamista, se, että tästä oikeudesta on nimenomaisesti säädetty sovellettavassa lainsäädännössä, on muistettava, että direktiivin 4 artiklan c alakohdassa viitataan yleisesti ”sovellettavaan lainsäädäntöön”.

35 Tällainen muotoilu ei välttämättä merkitse sitä, että teollis- ja tekijänoikeuksia kollektiivisesti hallinnoivien elinten oikeus pyytää omissa nimissään direktiivissä tarkoitettujen toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen soveltamista myönnettäisiin nimenomaisesti erillisellä säännöksellä, sillä tällainen asiavaltuus voi perustua prosessioikeuden yleisiin sääntöihin.

36 Tätä tulkintaa tukee direktiivin 2004/48 tavoite, jona on, kuten sen johdanto-osan kymmenennessä perustelukappaleessa todetaan, etenkin varmistaa immateriaalioikeuksien suojan korkea taso sisämarkkinoilla (tuomio 17.6.2021, M.I.C.M., C-597/19, EU:C:2021:492, 75 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Tätä silmällä pitäen direktiivin 3 artiklassa jäsenvaltiot velvoitetaan ottamaan käyttöön vähintään sellaiset toimenpiteet, menettelyt ja oikeussuojakeinot, jotka ovat tarpeen teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamiseksi.

37 Kuten direktiivin johdanto-osan 18 perustelukappaleesta ilmenee, unionin lainsäätäjä on pitänyt toivottavana, että oikeus pyytää direktiivissä tarkoitettujen toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen soveltamista myönnetään – kuten edellä 28 kohdassa todetaan – teollis- ja tekijänoikeuksien haltijoiden lisäksi yhteishallinnointiorganisaatioille, joilla on pääsääntöisesti taloudelliset ja aineelliset edellytykset ryhtyä tehokkaasti oikeudellisiin toimiin näihin oikeuksiin kohdistuvien loukkausten torjumiseksi.

38 Näin ollen se, että direktiivin 2004/48 4 artiklan c alakohtaa tulkittaisiin suppeasti, saattaisi johtaa jäsenvaltioissa, joissa ei ole annettu säännöstä, jolla säänneltäisiin erikseen yhteishallinnointiorganisaatioiden kanneoikeudesta, siihen, että tällaisia elimiä estettäisiin pyytämästä omissa nimissään direktiivissä tarkoitettujen toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen soveltamista, ja heikentää näin niiden keinojen tehokkuutta, jotka unionin lainsäätäjä on ottanut käyttöön turvatakseen teollis- ja tekijänoikeuksien kunnioittamisen.

39 Edellä tarkasteltujen näkökohtien perusteella ensimmäiseen kysymykseen on vastattava, että direktiivin 2004/48 4 artiklan c alakohtaa on tulkittava siten, että sen edellytyksenä, että teollis- ja tekijänoikeuksia kollektiivisesti hallinnoiville elimille myönnetään oikeus pyytää omissa nimissään direktiivin II luvussa tarkoitettujen toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen soveltamista, on – sen lisäksi, että kyseessä olevien oikeuksien puolustamiseen on oltava välitön intressi – tällaisten elinten asiavaltuus teollis- ja tekijänoikeuksien puolustamiseen, ja tällainen asiavaltuus voi perustua joko tästä erikseen annettuun säännökseen tai prosessioikeuden yleisiin sääntöihin.

Toinen kysymys

40 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen toinen kysymys koskee asiallisesti sitä, onko direktiivin 2004/48 4 artiklan c alakohtaa tulkittava siten, että jäsenvaltioiden on tunnustettava, että teollis- ja tekijänoikeuksia kollektiivisesti hallinnoivilla elimillä, joilla on säännönmukaisesti tunnustettu oikeus edustaa teollis- ja tekijänoikeuksien haltijoita, on välitön intressi pyytää omissa nimissään direktiivin II luvussa tarkoitettujen toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen soveltamista, tilanteessa, jossa tällaisten elinten välitön intressi puolustaa kyseisiä oikeuksia ei perustu sovellettavaan kansalliseen lainsäädäntöön.

41 On muistettava, että välittömän intressin käsite, jota ei ole direktiivin 2004/48 4 artiklassa, on mainittu sen johdanto-osan 18 perustelukappaleessa, josta käy ilmi, että unionin lainsäätäjä on halunnut, että oikeus pyytää direktiivissä säädettyjen toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen soveltamista myönnetään teollis- ja tekijänoikeuksien haltijoiden lisäksi henkilöille, joilla on välittömiä etuja näiden oikeuksien puolustamisessa ja oikeus esiintyä asianosaisena tuomioistuimessa, ”jos sovellettava lainsäädäntö sen sallii ja mainitun lainsäädännön mukaisesti”.

42 Direktiivin 2004/48 4 artiklan a alakohdassa säädetään, että jäsenvaltioiden on joka tapauksessa myönnettävä teollis- ja tekijänoikeuksien haltijoille oikeus pyytää direktiivin II luvussa tarkoitettujen toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen soveltamista, mutta saman artiklan b, c ja d alakohdista kaikissa kolmessa täsmennetään, että jäsenvaltioiden on myönnettävä sama oikeus muille henkilöille ja tietyille järjestöille vain, jos sovellettava lainsäädäntö sen sallii ja mainitun lainsäädännön mukaisesti (tuomio 7.8.2018, SNB-REACT, C-521/17, EU:C:2018:639, 28 kohta).

43 Unionin tuomioistuin on täsmentänyt tämän osalta, että direktiivin 2004/48 4 artiklan c alakohdassa oleva viittaus ”sovellettavaan lainsäädäntöön” on ymmärrettävä siten, että sillä viitataan sekä asiassa merkitykselliseen kansalliseen lainsäädäntöön että tapauksen mukaan unionin lainsäädäntöön (ks. vastaavasti tuomio 7.8.2018, SNB-REACT, C-521/17, EU:C:2018:639, 31 kohta).

44 Kuten julkisasiamies on ratkaisuehdotuksensa 52 kohdassa todennut, toiseen kysymykseen vastaamiseksi on siis ratkaistava se, tunnustetaanko unionin tällä hetkellä voimassa olevissa oikeussäännöissä, että yhteishallinnointiorganisaatioilla on välitön intressi puolustaa teollis- ja tekijänoikeuksia.

45 Todettakoon tämän osalta yhtäältä, että – kuten edellä 41 ja 42 kohdassa on todettu – tässä direktiivissä itsessään ei säännellä sitä, onko yhteishallinnointiorganisaatiolla välitön intressi puolustaa teollis- ja tekijänoikeuksia, sillä tämän osalta siinä viitataan sovellettavaan lainsäädäntöön.

46 Tätä tulkintaa tukevat direktiivin valmisteluasiakirjat, joista käy ilmi, että unionin lainsäätäjä on luopunut ajatuksesta yhdenmukaistaa direktiivin 4 artiklan c alakohdassa tarkoitettujen elinten asiavaltuus. Euroopan komission alkuperäisessä ehdotuksessa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamiseen tähtäävistä toimenpiteistä ja menettelyistä (KOM(2003) 46 lopullinen) esitettiin kyllä, että jäsenvaltiot olisi velvoitettava myöntämään yhteishallinnointiorganisaatioille ”oikeus hakea toimenpiteiden ja menettelyjen soveltamista ja esiintyä asianosaisena tuomioistuimessa puolustaakseen niitä yhteisiä tai henkilökohtaisia oikeuksia tai etuja, joista ne ovat vastuussa”, mutta tästä lähestymistavasta luovuttiin lopulta ja päätettiin sen sijasta viitata sovellettavaan lainsäädäntöön.

47 Toisaalta on todettava, että vaikka direktiivin 2014/26 35 artiklan 1 kohdassa, luettuna yhdessä sen johdanto-osan 49 perustelukappaleen kanssa, velvoitetaan jäsenvaltiot ottamaan käyttöön riippumattomat, puolueettomat ja tehokkaat riitojenratkaisumenettelyt yhteishallinnointiorganisaatioiden ja käyttäjien välille muun muassa tuomioistuinteitse, direktiivin tarkoituksena ei kuitenkaan ole säännellä edellytyksiä, joiden vallitessa tällaiset elimet voivat ajaa kannetta, vaan sen tarkoituksena on – kuten sen johdanto-osan kahdeksannesta ja yhdeksännestä perustelukappaleesta käy ilmi – sovittaa yhteen kansalliset säännöt, jotka koskevat yhteishallinnointiorganisaatioiden harjoittaman tekijänoikeuden ja lähioikeuksien hallinnointitoiminnan aloittamista, kyseisten organisaatioiden hallintoa ja niiden valvontakehystä, sekä varmistaa tällaisten elinten hallinnon, varainhoidon, avoimuuden ja raportoinnin korkea taso. Ei siis voida katsoa, että tämän säännöksen tarkoituksena olisi säännellä kysymystä yhteishallinnointiorganisaatioiden välittömästä intressistä puolustaa teollis- ja tekijänoikeuksia.

48 On siis katsottava, että unionin oikeudessa ei säännellä edellytyksiä, joiden vallitessa yhteishallinnointiorganisaatiolla on katsottava olevan välitön intressi puolustaa teollis- ja tekijänoikeuksia, ja että ”sovellettavalla lainsäädännöllä”, johon direktiivin 2004/48 4 artiklan c alakohdassa viitataan, tarkoitetaan jäsenvaltioiden kansallista oikeutta.

49 Tämän osalta on muistettava unionin tuomioistuimen todenneen, että jäsenvaltioiden on myönnettävä teollis- ja tekijänoikeuksia kollektiivisesti hallinnoivalle elimelle oikeus pyytää kyseisessä direktiivissä säädettyjen toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen soveltamista ja nostaa tuomioistuimessa kanne tällaisten oikeuksien panemiseksi täytäntöön varsinkin silloin, kun kyseisellä elimellä katsotaan kansallisessa lainsäädännössä olevan välitön intressi puolustaa näitä oikeuksia. Kansallisten tuomioistuinten tehtävänä on näin ollen ratkaista se, onko tällaisella elimellä sovellettavan kansallisen lainsäädännön mukaan välitön intressi puolustaa edustamiensa oikeudenhaltijoiden oikeuksia, kun muistetaan, että mikäli tämä edellytys ei täyty, asianomaisella jäsenvaltiolla ei ole tällaista myöntämisvelvollisuutta (ks. vastaavasti tuomio 7.8.2018, SNB-REACT, C-521/17, EU:C:2018:639, 34, 36 ja 38 kohta).

50 Edellä tarkasteltujen näkökohtien perusteella toiseen kysymykseen on vastattava, että direktiivin 2004/48 4 artiklan c alakohtaa on tulkittava siten, että unionin oikeuden nykytilassa jäsenvaltioilla ei ole velvollisuutta tunnustaa, että teollis- ja tekijänoikeuksia kollektiivisesti hallinnoivilla elimillä, joilla on säännönmukaisesti tunnustettu oikeus edustaa teollis- ja tekijänoikeuksien haltijoita, on välitön intressi pyytää omissa nimissään direktiivin II luvussa tarkoitettujen toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen soveltamista, tilanteessa, jossa tällaisten elinten välitön intressi puolustaa kyseisiä oikeuksia ei perustu sovellettavaan kansalliseen lainsäädäntöön.

Kolmas kysymys

51 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen kolmas kysymys koskee asiallisesti sitä, mikä merkitys asiavaltuutta arvioitaessa mahdollisesti on perusoikeuskirjan 17 ja 47 artiklan valossa sillä, että kyseessä oleva järjestö edustaa sopimuslisenssijärjestönä myös sellaisia tekijöitä, jotka eivät ole valtuuttaneet kyseistä järjestöä hallinnoimaan oikeuksiaan, ja sillä, ettei tämän järjestön oikeudesta ajaa kannetta näiden tekijöiden oikeuksien puolustamiseksi ole säädetty laissa.

52 Kuten tämän kysymyksen sanamuodosta, sellaisena kuin ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on sen muotoillut, ilmenee, kysymys on esitetty sen tilanteen varalta, että yhteishallinnointiorganisaatiolla katsottaisiin olevan välitön intressi ja asiavaltuus ajaa kannetta omissa nimissään riita-asioissa, joka koskevat laajennetuilla käyttöluvilla katettuja oikeuksia.

53 Kuten julkisasiamies on ratkaisuehdotuksensa 65 kohdassa todennut, lähtökohta ei kuitenkaan ole tämä käsiteltävässä tapauksessa. Kuten edellä 48 kohdassa on todettu, näin on ensinnäkin siksi, että tällä hetkellä voimassa olevassa unionin lainsäädännössä ei ole vahvistettu sitä, että yhteishallinnointiorganisaatioilla on välitön intressi pyytää omissa nimissään direktiivin 2004/48 II luvussa tarkoitettujen toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen soveltamista. Toisaalta on huomattava, että ennakkoratkaisupyynnön mukaan näiden elinten asiavaltuutta ei ole säännelty Suomen oikeudessa sovellettavan lainsäädännön tätä erikseen koskevalla säännöksellä eikä prosessioikeuden yleisillä säännöillä.

54 Toiseen kysymykseen annettu vastaus huomioon ottaen kolmanteen kysymykseen ei näin ollen ole tarpeen vastata.

Oikeudenkäyntikulut

55 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (viides jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

1) Teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamisesta 29.4.2004 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2004/48/EY 4 artiklan c alakohtaa

on tulkittava siten, että

sen edellytyksenä, että teollis- ja tekijänoikeuksia kollektiivisesti hallinnoiville elimille myönnetään oikeus pyytää omissa nimissään direktiivin II luvussa tarkoitettujen toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen soveltamista, on – sen lisäksi, että kyseessä olevien oikeuksien puolustamiseen on oltava välitön intressi – tällaisten elinten asiavaltuus teollis- ja tekijänoikeuksien puolustamiseen, ja tällainen asiavaltuus voi perustua joko tästä erikseen annettuun säännökseen tai prosessioikeuden yleisiin sääntöihin.

2) Direktiivin 2004/48 4 artiklan c alakohtaa

on tulkittava siten, että

unionin oikeuden nykytilassa jäsenvaltioilla ei ole velvollisuutta tunnustaa, että teollis- ja tekijänoikeuksia kollektiivisesti hallinnoivilla elimillä, joilla on säännönmukaisesti tunnustettu oikeus edustaa teollis- ja tekijänoikeuksien haltijoita, on välitön intressi pyytää omissa nimissään direktiivin II luvussa tarkoitettujen toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen soveltamista, tilanteessa, jossa tällaisten elinten välitön intressi puolustaa kyseisiä oikeuksia ei perustu sovellettavaan kansalliseen lainsäädäntöön.

Regan Csehi Ilešič

Jarukaitis Gratsias

Julistettiin Luxemburgissa 23 päivänä marraskuuta 2023.

A. Calot Escobar
Kirjaaja

E. Regan
Jaoston puheenjohtaja